

Mer testing er ikke svaret

Karl Henrik Melle

overlege, St. Olavs hospital, psykisk helsevern, regional sikkerhetsavdeling Brøset og leder av Den rettsmedisinske kommisjon

Kirsten Rasmussen

Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri, Avdeling Brøset, St. Olavs hospital
Psykologisk institutt, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)
mons.bendixen@svt.ntnu.no

Det er rom for forbedringer i rettspsykiatriske erklæringer. Men mer bruk av hukommelsestester er ikke veien å gå for å bedre kvaliteten på sakkyndighetsarbeidet.

DEBATT: SAKKYNDIGHET

Vi er enige med Pål Grøndahl i at det er rom for forbedringer i rettspsykiatriske erklæringer, slik han hevdet i marsnummeret. Uenigheten oss imellom dreier seg om de sakkyndiges rolle i utredningen av amnesi, skriver Melle og Rasmussen.

Fagtermining og debatt

Trøbbel med tester

Etter å ha lest hundrevis av rettspsykiatriske erklæringer, har jeg sett at variasjonsbredden med hensyn til kvalitet og etterrettelighet er stor.

Pål Grøndahl

Psykologspesialist, Ph.D. ved Kompetansesenter for sikkerhets-, forebyggings- og rettspsykiatri for Helseogion Sør Øst

DEBATT: SAKKYNDIGHET

Pål Grøndahl mangler forståelse for testers begrensninger i sin kritikk av sakkyndiges mangende bruk av tester, skriver Karl Henrik Melle og Kirsten Rasmussen i marsnummeret. Uenigheten er neppe dramatisk stor, men det er rom for forbedringer, mener Grøndahl.

Karl Henrik Melle og Kirsten Rasmussen rykker ut med kritikk av ytringene mine om rettspsykiatrisk metodikk. De fyrer løs med at kritikken min generelt ikke treffer vi nærheten av målkonten. Jeg synes de skyter med hagl, og ville ikke sendt dem på landskyttrøstevnet.

Melle og Rasmussen avviser på den ene siden at det gjøres for lite bruk av etterrettelige metoder, og at testing av observandens hukommelse er bevisførelse. Dessuten sløtter de at det ikke finnes tester som avdekker den rettspsykiatriske forståelsen av psykose. På den andre siden skriver de at særlige diagnostiske prosedyrer kan falle igjennom, og at «bærende positive holdepunkter kan berettigede en positiv konklusjon». I tilføyning til vurdering av psykisk utviklingshemmet i høy grad,

er Melle og Rasmussen enige i at det kan være riktig å bruke tester. Ifølge de to vil bruk av tester i mange tilfeller bare fylle den sakkyndiges lommebok.

Ikke så uerige

Tidligere utenriksminister i USA Henry Kissinger skal ha sagt at akademiske krigler er så innbitte fordi det egentlig står så lite på spill. Dette er kanskje et eksempel på noe slikt. For jeg er ikke overbevist om at uenigheten er så stor.

Etter en ren klinisk undersøkelse kan noen sakkyndige konkludere med at et påstått hukommelsestap, for eksempel knyttet til et drap, ikke samsvarer med lovens begrep bevisførelse. Andre sakkyndige kan gå dypere inn i materien, og supplere med ulike tester for å se om observanden faktisk viser sitt beste hukommelsesmessig. Etter mitt skjønn gjør begge en type (bevis) vurdering som retten ofte vil legge til grunn ved sin totalvurdering av bevisene. Vil en konklusjon basert på skjønn alene, fremfor å benytte seg av standardisert tilleggsmetodikk, innebære et ugunstet forhold til den rettspsykiatriske metode, slik Melle og Rasmussen synes å hevde?

Jeg er fullstendig klar over at det ikke finnes tester som direkte kan avdekke

om en person er utregnelig i gjerningsøyeblikket. Validerede metoder/tester som underbygger den kliniske vurderingen, bør imidlertid brukes når det er relevant. Det er altså ikke slik at jeg er talperson for massiv bruk av testing for å fylle sakkyndiges lommebok. To eksempler:

A) Det oppstod tvil vedrørende strafferettslig tilregnelighet hos en observand som hadde begått flere straffbare handlinger. Observanden hadde et massivt forbruk av hasj og vi (min sakkyndige kollega og undertegnede) konkluderte med at psykoson var utløst av hans rusmiddelbruk. Noen år senere ble vi bedt om å gjøre ny vurdering. Problemstillingen var den samme, var det rusutløst eller en grunnleggende psykose? De kortvarige innleggelsene med mangelfulle journalnotater ble vi ikke klare av. Under observandens siste innleggelse ble det foretatt en grundig psykologisk testing (PANSS, SCID, samt flere nevropsykologiske tester) av ham. Denne utredningen i tillegg til kliniske intervjuer viste at han hadde en tilgrunnliggende psykisk lidelse. Her mener jeg at den grundige utredningen var utslagsgivende for vår mulighet til å konkludere med noenlunde sikkerhet.

Pål Grøndahl gjør et nummer av at uenigheten antagelig ikke er så stor mellom oss og ham. Det er den heller ikke i forhold til poenget om at det foreligger rom for forbedringer i mange rettspsykiatriske erklæringer.

Siden det er rettssikkerhet Grøndahl argumenterer ut fra, skal da alle som ikke husker, utsettes for hukommelsesutredning? Antallet ville nok blitt uoverstigelig

Når det gjelder forståelsen av de rettspsykiatriske begrepene «bevisstløs» og «bevissthetsforstyrrelse», er det mulig vi kanskje forstår begrepene noenlunde likt, men der stopper det. I sammenheng med de sakkyndiges rolle i utredning av amnesi er vi usikre på om vi diskuterer den samme problemstillingen. I så tilfelle synes uenighetene å være betydelige. Et hukommelsestap kan ikke samsvare med lovens begrep bevisstløs, som Grøndahl uttrykker det, uansett hvor valid

og reliabelt det anses målt. Forutsatt at vi aksepterte Grøndahls utgangspunkt om at vi skulle drive etterforskning og bevisutredning (noe vi ikke gjør), så finnes det ikke tester som kan avsløre hvorvidt en person husker en episode han sier han ikke husker. Det må i så fall dreie seg om varianter av løgndektortester, noe som Høyesterett har tatt et klart standpunkt til ikke skal anvendes i Norge. Å «supplere med ulike tester for å se om observanden faktisk yter sitt beste hukommelsesmessig» er ikke å gå dypere inn i materien, men å misforstå hva oppgaven dreier seg om.

Også i sin internasjonalt presenterte forskning synes Grøndahl i stor grad å sette likhetstegn mellom amnesi og bevisstløshet i rettspsykiatrisk forstand. Han anser at manglende hukommelsestesting setter rettssikkerheten i fare, og anbefaler retningslinjer og standardiserte prosedyrer for vurdering av amnesi. Det sakkyndige mandatet etterspør imidlertid ikke amnesi, men utredning av en eventuell tilstand som kan medføre amnesi. Siden det er i forhold til rettssikkerhet Grøndahl argumenterer, skal da alle som ikke husker utsettes for hukommelsesutredning? Antallet ville nok blitt uoverstigelig.

Igjen, det er *manglende erindring* som i norsk praksis er døråpneren til juridisk definerte bevissthetsforstyrrelser. Det er de andre kriteriene den undersøkte skal vurderes opp mot, som avgjør om den rettspsykiatriske tilstanden antas å ha vært til stede på handlingstiden, eller ikke. Hvis man finner holdepunkter for en slik tilstand, kan det være aktuelt med tester, men det vil gjerne dreie seg om nevropsykologiske utredninger som bør utføres av kvalifisert nevropsykolog.

kirsten.rasmussen@svt.ntnu.no